

ESTUDIS D'HISTÒRIA AGRÀRIA

32

Estudis d'Història Agrària

CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS INTERNACIONALS (Universitat de Barcelona)

CENTRE DE RECERCA D'HISTÒRIA RURAL (IRH-Universitat de Girona)

32

2020

REVISTA FUNDADA L'ANY 1978 PER

Emili Giralt i Raventós

DIRECCIÓ

Rosa Congost Colomer (Història i Institucions Econòmiques, Universitat de Girona)

Llorenç Ferrer Alòs (Història Contemporània, Universitat de Barcelona)

CONSELL DE REDACCIÓ

Josep Colomé Ferrer (Història Econòmica, Institucions, Política i Economia Mundial, Universitat de Barcelona),
Jaume Dantí Riu (Història Moderna, Universitat de Barcelona), Antoni Furió (Història Medieval, Universitat de
València), Antònia Morey (Història i Institucions Econòmiques, Universitat de les Illes Balears), Patrici Pojada
(Història Moderna, Universitat de Perpinyà), Santi Ponce Vivet (Comunicació, Universitat de Vic), Enric Saguier
Hom (Història i Institucions Econòmiques, Universitat de Girona), Antoni Riera Melis (Història Medieval,
Universitat de Barcelona), Enric Vicedo Rius (Història i Institucions Econòmiques, Universitat de Lleida)

CONSELL ASSESSOR

Ignasi Aldomà (Universitat de Lleida), Maurice Aymard (École des Hautes Études en Sciences Sociales),
Fernanda Barcos (Universitat Nacional de La Plata), Giuliana Biagioli (Universitat de Pisa), Gérard Béaur
(École des Hautes Études en Sciences Sociales / CNRS), Paul Brasley (Universitat de Exeter), Criss Briggs
(Universitat de Cambridge), Salvador Calatayud (Universitat de València), Aymat Catafau (Universitat de Perpinyà),
Franco Cazzola (Universitat de Bolonya), Ramon Garrabou (Universitat Autònoma de Barcelona), Paul Friedman
(Universitat de Yale), Gonçal Artur López Nadal (Universitat de les Illes Balears), Julie Marfany (Universitat de
Durham), Nicolás Marty (Universitat de Perpinyà), Jesús Millán (Universitat de València), Isabel Moll (Universitat
de les Illes Balears), Manoela Pedroza (Universitat Federal Fluminense), Joan Peytaví Deixona (Universitat de
Perpinyà), Gabriela Piccini (Universitat de Siena), Ricardo Robledo (Universitat de Salamanca), Ofelia Rey
(Universitat de Santiago de Compostela), Philipp Schofield (Universitat d'Aberystwyth), Pegerto Saavedra
(Universitat de Santiago de Compostela), Paolo Tedeschi (Universitat Bocconi, Milà), Enric Tello (Història Econò-
mica, Institucions, Política i Economia Mundial, Universitat de Barcelona), Nadine Vivier (Universitat de Le Mans)

SECRETARI

Lisard Palau (Universitat de Barcelona)

MAQUETACIÓ, CORRECCIÓ I EDICIÓ

Edicions de la Universitat de Barcelona

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

Sumari

MISCEL·LÀNIA

- 13 La revolució vitivinícola del Priorat: l'exemple de Porrera
The Priorat wine revolution: the example of Porrera
Esteve Abelló i Jordi Planas
- 41 Els Fages de Figueres i els inicis de l'associacionisme agrari català
(1845-1851)
The Fages of Figueres and the start of catalan agrarian associationism
(1845-1851)
Pere Gifre Ribas
- 69 Pautes de consum i condicions de vida dels treballadors de la terra
a partir dels inventaris *post mortem* a Catalunya: el cas de la Selva
Consumption patterns and living conditions of land workers
from after-death inventories in Catalonia: the case of La Selva
Josep Mas Ferrer
- 97 La sequera de 1817 a Catalunya. Abast i conseqüències socials
en un context de postguerra
The drought of 1817 in Catalonia. Scope and social consequences
in a post-war context
Carlos Moruno Moyano
- 115 L'expansió del regadiu al Pirineu. El canal de l'Olla i Segalers a Alàs
i la Seu d'Urgell (1817-1818)
The expansion of irrigation in the Pyrenees. The Olla i Segalers canal
in Alàs and La Seu d'Urgell (1817-1818)
Lluís Obiols Perearnau

- 139 L'evolució demogràfica de la Catalunya interior al llarg dels segles XVIII i XIX.
El cas del Pla d'Urgell
The demographic evolution of inland Catalonia throughout the 18th and 19th centuries. The case of Pla d'Urgell
Lisard Palau Elcacho
- 173 Famílies pageses, èlits rurals i remença a Catalunya. El cas de Mollet del Vallès
Peasant families, rural elites and remença in Catalonia. The case of Mollet del Vallès
Jaume Vilaginés Segura

Crida per rebre articles per als dossiers dels propers números d'«Estudis d'Història Agrària» i proposta de números monogràfics

La revista *Estudis d'Història Agrària* vol mantenir la publicació d'un dossier a cada número. És per això que la revista fa una crida a tots els agraristes i investigadors que treballen sobre els temes que exposem a continuació per tal que envïin articles per ser sotmesos a avaluació i publicats en els números següents dins dels esmentats monogràfics:

Clima i història
Crisis, catàstrofes i canvi social
Poblament, despoblament i hàbitat

Podeu enviar propostes de monogràfics al Consell de Redacció de la revista (eha@ub.edu).

A part dels articles per a aquests dossiers, es poden enviar treballs per a la secció de miscel·lània, que també seran subjectes d'avaluació d'acord amb les normes que es troben a la revista.

Darrers números i dossiers publicats

11. La contractació agrària a Catalunya
12. El pairalisme
13. Alimentació i història
14. La ramaderia: aspectes de la seva evolució
15. Agricultures mediterrànies contemporànies
16. Franquisme i món rural a Catalunya
17. Homenatge al Dr. Emili Giralt i Raventós
18. Economies de muntanya a Catalunya
19. Pluriactivitat en el camp català
20. Les transformacions agràries a la Catalunya del segle XVIII. Quaranta anys després de la tesi de Pierre Vilar
21. Miscel·lània
22. Els capitols matrimonials en el món rural
23. Usos agraris i no agraris de l'aigua, clima i episodis extrems
24. Enginyeria hidràulica i drets al voltant de l'aigua
25. Conflictes i negociació en el món rural
26. Vins i aiguardents
27. Arqueologia i història agrària
28. La introducció i l'expansió de nous conreus
29. Dones i món rural
- 30-31. Miscel·lània
32. Miscel·lània

Si esteu interessats a rebre els números de la revista, podeu enviar les vostres dades personals o acadèmiques i un número de compte bancari on carregar els rebuts a: eha@ub.edu. Només es cobren els números a mesura que van sortint, i a un preu reduït.

Normes per a la recepció d'originals, avaluació dels articles, característiques formals i drets d'autor

1. La revista *Estudis d'Història Agrària* accepta per a la seva publicació qualsevol manuscrit (article, repàs bibliogràfic o estat de la qüestió) relatiu a l'anàlisi històrica de l'agricultura i la societat rural en el sentit més ampli i des d'enfocaments interdisciplinaris, ja siguin treballs teòrics, metodològics o empírics.
2. Els treballs s'enviaran per correu electrònic a eha@ub.edu. Hauran de ser originals i no haver-se enviat a cap altra revista per la seva avaluació.
3. El Consell de Redacció sotmetrà els originals a avaluació de dues persones externes, els quals, en el termini de dos mesos, informaran sobre la conveniència o no de publicar-los, o introduir-hi modificacions. En aquest cas, seran tramesos als autors per la introducció de les modificacions convenients.
4. La secretaria de la revista *Estudis d'Història Agrària* trametrà rebut dels originals en el termini de quinze dies i el Consell de Redacció resoldrà sobre la seva publicació en un termini de sis mesos.
5. El text ha d'anar acompanyat d'una plana que contingui el títol del treball, el nom de l'autor o autors, l'adreça completa, inclosa la del centre de treball o filiació institucional de l'autor, el telèfon, l'adreça electrònica i el número ORCID d'investigador. També cal fer constar si la recerca que ha donat lloc al treball s'ha beneficiat d'alguna mena d'ajut i si el treball en qüestió s'ha presentat a seminaris, congressos, etc. Així mateix, s'adjuntarà un resum en la llengua original de l'escrit i en llengua castellana i anglesa que inclogui el títol i reflecteixi, en cent paraules com a màxim, el contingut i resultats del treball. Igualment, es faran constar les paraules clau en les tres llengües.
6. El text també anirà acompanyada d'una declaració d'originalitat de l'article per part de l'autor.
7. Els originals poden ésser escrits en qualsevol llengua de l'Estat espanyol, en anglès o en francès. El Consell de Redacció decidirà si són traduïts o es publiquen en la llengua en què han estat rebuts, considerant l'opinió de l'autor.
8. L'extensió màxima de l'article serà de 35 planes (12.000 paraules) inclosos gràfics, quadres, mapes, bibliografia i annexos, tot i que el Consell de Redacció podrà considerar treballs de més extensió. El text ha de ser escrit a una cara i a doble esplai. Les notes a peu de pàgina cal numerar-les correlativament i ubicar-les a peu de pàgina. Els quadres i les figures es numeraran correlativament, portaran un breu títol i indicaran llurs

fonts. Si les cites a l'interior del text superen les quatre línies, aniran a un espai, en cursiva i amb marges diferents als generals.

9. També s'enviarà una versió de l'article neta de referències personals en notes, cites bibliogràfiques, agraïments o participació en projectes de recerca, a fi de facilitar la tasca als avaluadors.
10. Les referències bibliogràfiques aniran dins del text o en les notes amb el format següent: (Garrabou 1981: 44-48) o Garrabou (1981: 44-48). No s'acceptaran les referències bibliogràfiques senceres ni abreujades a les notes a peu de pàgina.
11. Les referències bibliogràfiques citades en el text aniran recollides al final de l'article i tindran el format següent:

(Articles)

LLONCH, Montserrat (1998). «La capacitat exportadora de la indústria catalana del gènere de punt (1876-1935)», *Recerques* núm. 37, p. 165-194.

(Tesis)

TELLO, Enric (1987). «Pagesos, menestrals i rendistes. Cervera i la Segarra en l'arrendada industrial catalana (1702-1861)» (Tesi doctoral). Barcelona: Universitat de Barcelona.

(Llibres)

SERRA PUIG, Eva (1988). *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII*. Barcelona: Crítica.

(Capítols de llibre)

PORTA BALENYÀ, Josep M. (1984). «Algunes consideracions preliminars sobre l'evolució econòmicoagrària a la vila de Montblanc en el segle XVIII». Dins *Actes del I Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Vol. I, Barcelona: Universitat de Barcelona, p. 381-389.

12. Només s'enviaran les proves d'impressió una vegada i s'hauran de retornar en un termini màxim de deu dies. Després ja no es podran introduir modificacions.
13. Els autors rebran el PDF de l'article per fer-ne la difusió que creguin convenient i un exemplar en paper de la revista. Podran adquirir-ne més exemplars en paper a preu reduït.

Drets d'autor

14. Quan s'envia una proposta, l'autor conserva els drets d'autor però atorga a la revista la primera publicació de l'obra.
15. Els textos es difondran amb la llicència de reconeixement de Creative Commons (CC-BY-NC), que permet compartir l'obra amb tercers, sempre que aquests reconeguin la seva autoria, la publicació inicial en aquesta revista i les condicions de la llicència.

MISCELLÀNIA

La revolució vitivinícola del Priorat: l'exemple de Porrera

The Priorat wine revolution: the example of Porrera

Esteve Abelló¹ i Jordi Planas²

Resum

Després de gairebé cent anys de decadència, la regió vinícola del Priorat inicià a partir dels anys 1980 una autèntica revolució vitivinícola per convertir-se en una de les regions vinícoles més destacades del món. Aquest article explica aquesta evolució tot centrant l'atenció en el municipi de Porrera, que n'ha esdevingut un exemple paradigmàtic. Fou precisament en aquesta localitat on l'any 1893 es detectà per primera vegada al Priorat la plaga de la fil·loxera que va marcar l'inici de la decadència. Avui, però, és el municipi de la regió vinícola que té un major nombre de cellers i que produeix més vi.

Paraules clau: vitivinicultura, canvi tècnic, denominació d'origen, Priorat, Porrera.

Abstract

After almost a hundred years in decline, the Priorat wine-growing region launched a real wine revolution in the 1980s to become one of the most prominent wine regions in the world. This article explains this evolution, focusing on the municipality of Porrera, which has become a paradigmatic example. It was precisely in this municipality where, in 1893, the phylloxera plague was first detected in the Priorat region, which marked the beginning of the decline, and today it is the municipality in the wine-growing region that has the largest number of wineries and which produces the most wine.

Keywords: wine-growing, technical change, regional appellation, Priorat, Porrera.

1. ORCID: 0000-0003-4961-9253. Graduat en Economia. Universitat de Barcelona. Adreça electrònica: esteveabeaix@gmail.com.

2. ORCID: 0000-0002-9155-0870. Departament d'Història Econòmica, Institucions, Política i Economia Mundial de la Universitat de Barcelona. Adreça electrònica: j.planas@ub.edu.

Rebut: XII/2020. Avaluat: I/2021. Versió definitiva: II/2021.

Introducció³

La regió vitícola del Priorat va rebre la denominació d'origen qualificada l'any 2000, la segona d'Espanya després de la Rioja. Vint anys abans, la major part dels seus vins es venien a doll en altres regions vitícoles d'Espanya i de l'estranger on, al contrari del Priorat, es produïen vins deficitaris en grau alcohòlic i color. Des de la crisi de la fil·loxera, al final del segle XIX, el Priorat patia una decadència interminable, amb una pèrdua continuada de població, de les hectàrees de vinya conreades i de la producció de vi. A partir de 1990 s'inicià un procés de canvi en les tècniques agrícoles i comercials, i en pocs anys els vins del Priorat es van revalorar extraordinàriament i les vendes de vi començaren a augmentar. En molt poc temps es produí una veritable revolució vitivinícola (Bové Sans 2015) i el Priorat es convertí en una de les regions vinícoles més destacades a escala mundial i en un cas paradigmàtic a l'hora de valorar les possibilitats de creixement econòmic de les comarques rurals de Catalunya (Margalef 2001: 28; Molleví 2004).

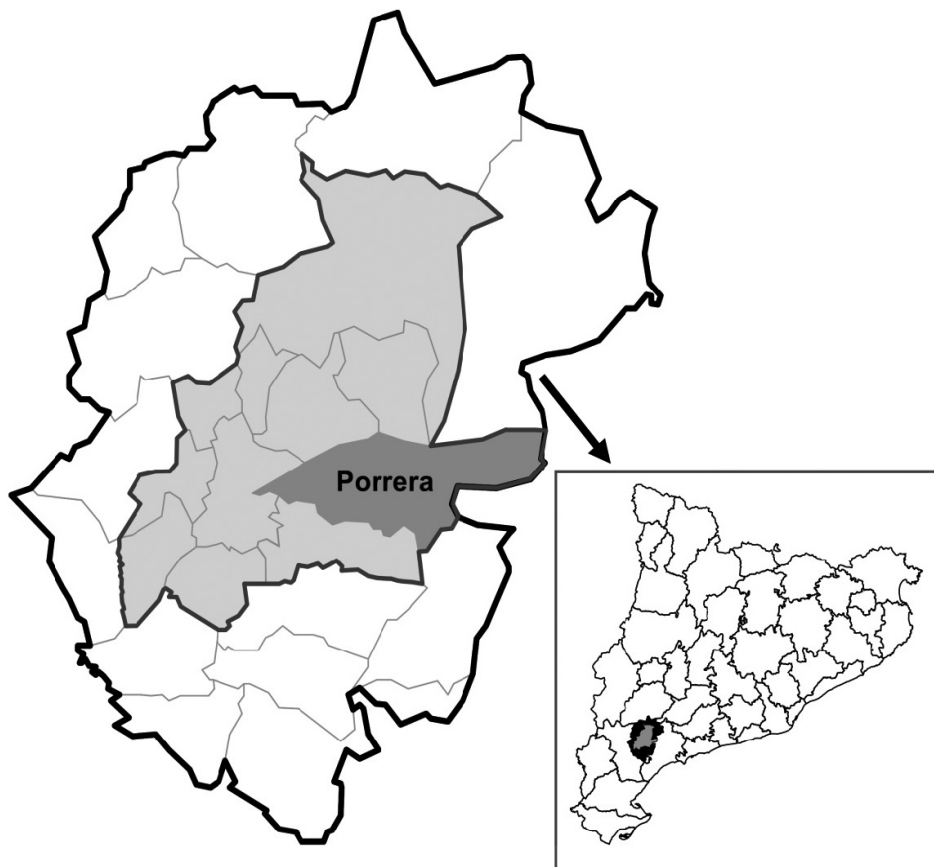
La regió vinícola del Priorat ja fou reconeguda l'any 1932 com a zona vitivinícola que calia protegir, però no va ser fins el 1954 que es va aprovar el primer reglament de la denominació d'origen (DO) Priorat i l'any 2000 es va acabar reconeixent com a denominació d'origen qualificada (DOQ), encara l'única denominació d'origen de Catalunya reconeguda amb aquestes característiques. El consell regulador de la DOQ Priorat té la seu a Torroja del Priorat. L'any 2001 es va crear la DO Montsant, amb seu a Falset, per agrupar els municipis de la comarca del Priorat que no formaven part de la DOQ Priorat, sinó de la DO Tarragona. Actualment, per tant, a la comarca del Priorat hi ha dues denominacions d'origen: la DOQ Priorat i la DO Montsant, que també inclou alguns municipis de la Ribera d'Ebre. En aquest article, però, ens referirem exclusivament a la DOQ Priorat, que té unes característiques específiques que la individualitzen.

El clima i el sòl de la zona de la DOQ Priorat han definit un paisatge on la mà de l'home és molt present: el paisatge de la DOQ Priorat és un reflex de l'esforç de moltes generacions a cultivar una terra adusta i difícil. En la introducció de la viticultura en aquesta zona va tenir un paper cabdal la cartoixa de Scala Dei, fundada al segle XIII i els dominis de la qual van configurar el territori històric del Priorat, que coincideix amb l'extensió actual de la DOQ Priorat. Situada al llogaret que té el mateix nom (Escaladei), dintre del municipi de la Morera de Montsant, va tenir continuïtat fins a la desamortització de Mendizábal (1836). Les famílies que van adquirir els seus béns el 1840 van crear un celler que ha continuat actiu fins a l'actualitat.

La topografia accidentada de la zona obliga els agricultors a conrear la vinya en costers amb molt pendent (el 80% de la vinya es troba en pendents superiors al 15%), i molts cops

3. Aquest article té l'origen en el treball final del grau d'Economia de la Universitat de Barcelona elaborat per Esteve Abelló sota la direcció de Jordi Planas durant el curs 2019-2020. Les observacions dels dos avaluadors anònims de la revista *Estudis d'Història Agrària* han contribuït a millorar la versió final de l'article. Les mancances i els errors que hi puguin restar són responsabilitat exclusiva dels seus autors. El treball s'emmarca en el projecte d'investigació finançat pel Govern espanyol (RTI2018-093970-B-C33) i en el grup de recerca finançat per la Generalitat de Catalunya (SGR 2017 1466).

Mapa 1
Localització de Porrera i la DOQ Priorat en la comarca del Priorat

Font: elaboració pròpia a partir de la DOQ Priorat.

s'han de crear terrasses per poder treballar en condicions. La major part del sòl està format per la llicorella paleozoica que constitueix el principal tret característic de la DOQ Priorat. Les varietats més característiques de la zona són la carinyena (55%) i la garnatxa negra, tot i que se'n conreen moltes d'altres, tant negres com blanques, i les vinyes són velles i amb una productivitat remarcablement baixa (300-500 kg/ha) (Margalef i Tasias 1985: 169). El 90% de la producció de vi de la zona és de vi negre, que es caracteritza per tenir una graduació alcohòlica molt alta.

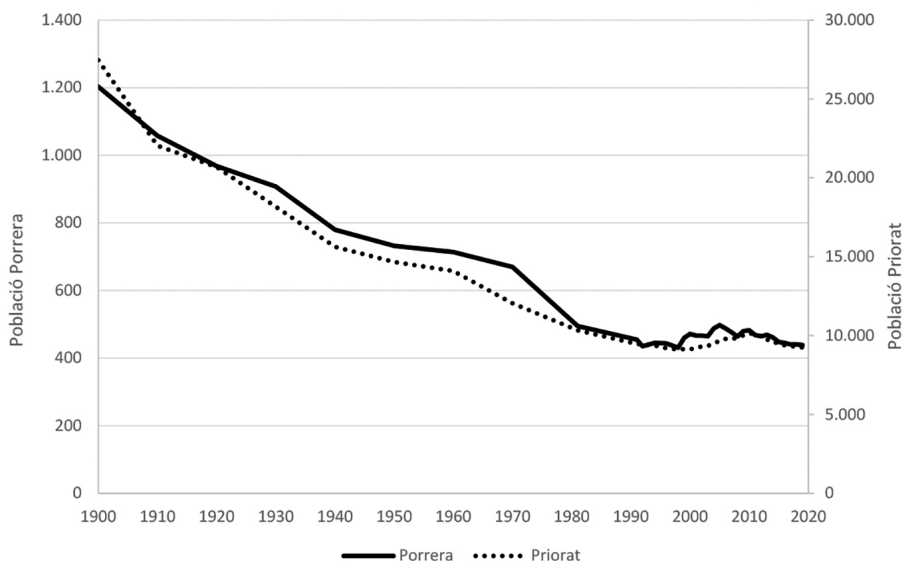
El municipi de Porrera, que és el centre d'atenció d'aquest article, forma part de l'anomenat Priorat històric, que actualment correspon a la DOQ Priorat (mapa 1). El terme municipal, de 28,54 Km² i 316 m d'altitud, s'estén per gairebé tota la vall del riu Cortiella, que

neix en el punt més alt de Porrera (lo Molló, de 915 m d'altitud) i el qual, després de travessar de llevant a ponent tot el municipi, acaba desembocant al riu Siurana. L'orografia de Porrera es caracteritza pels desnivells de les seves muntanyes i sobretot per la llicorella de la major part del sòl, que constitueix el principal tret característic de la DOQ Priorat. Tot i que en el passat gairebé tot el terme estava cobert de vinya, la quantitat de terreny conreat es va reduir arran de la plaga de la fil·loxera, a favor de boscos i terra erma. Actualment Porrera té poc més de quatre-cents habitants (439, segons les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya [Idescat] de 2019) i és l'únic nucli urbà del terme, tot i que fins a mitjan segle xx a cinc quilòmetres del poble hi havia un llogaret d'unes deu cases, la Garranxa, que s'habitava sobretot durant els tres mesos que dura la collita de l'avellana. Les principals activitats econòmiques del municipi són l'agricultura i l'agroindústria, sobretot els productes derivats de la vinya, tot i que també tenen força importància els cultius de l'avellana i l'ametlla. A Porrera hi ha actualment vint-i-tres cellers, la majoria dels quals es troben dintre del nucli urbà, i en el seu terme municipal el conreu de la vinya és absolutament predominant.

La fil·loxera i les seves conseqüències

Porrera va assolir el seu màxim de població l'any 1887: 1.873 habitants. Tretze anys més tard, la població s'havia reduït fins als 1.203 habitants, en un procés molt semblant al que va experimentar el conjunt de la comarca, que va passar de 27.461 habitants el 1887 a 22.635 l'any 1900. S'iniciava així una davallada que es prolongaria al llarg de tot un segle, sense aturar-se, fins als anys 1990 (gràfic 1).

Gràfic 1
Evolució de la població a Porrera
i a la comarca del Priorat, 1990-2019

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Institut Nacional de Estadística (INE) i de l'Idescat.

Aquesta evolució va tenir com a causa la plaga de la fil·loxera i les crisis vinícoles que la van succeir, en un context de sobreproducció de vi dels mercats internacionals que s'allargà pràcticament un segle (Pujol 1984; Fernández i Pinilla 2014). La població de Porrera i de la major part de municipis del Priorat es dedicava de manera principalíssima a l'activitat vitivinícola, i les característiques del territori i el seu aïllament feien molt difícil l'especialització en altres tipus de conreu i abocaven la població a l'emigració. L'extensió de vinya al Priorat havia crescut molt des dels anys 1870, en què es van començar a exportar quantitats ingents de vi a França, on la fil·loxera havia destruït les vinyes. A Porrera, l'extensió de vinya conreada s'arribà a triplicar: passà de 1.068 ha el 1876 a 3.340 el 1884 (Heras i Mas 1994: 26-27).

Però el relleu accidentat del terreny no va constituir cap barrera per a la invasió fil·loxèrica. L'insecte va ser detectat per primera vegada a Porrera el 27 de juny de 1893 i es va difondre ràpidament per tota la comarca (Perpiñà Grau 1932 [1982]: 17; Iglésies 1968: 193-197). En pocs anys va destruir les vinyes i la indústria vitivinícola de tota la regió, que aleshores ja havia assolit un reconeixement internacional, com proven les quaranta-tres distincions que els vins del Priorat havien aconseguit a l'Exposició Internacional de París de 1878 (Figueras i Calvo 2003: 7).

Les vinyes es van haver de replantar amb peus americans, que no es veien afectats per l'insecte, però en molts casos es va acabar substituint la vinya per altres conreus com els

avellaners, els ametllers o les oliveres, i moltes terres foren abandonades i es convertiren en boscos. Entre els anys 1890 i 1910 la producció de vi al Priorat va caure més d'un 80%; a Porrera va passar de 30.200 hl a 8.350 hl (Perpiñà Grau 1932 [1982]: 20). La producció vinícola va créixer poc en els anys següents per un problema de demanda: les adulteracions del vi amb aigua, alcohol i altres substàncies que efectuaven molts comerciants ja abans de la fil·loxera, estimulats per l'alta demanda d'exportació, van continuar provocant el descrèdit dels vins del Priorat. S'iniciava d'aquesta manera una davallada socioeconòmica que l'any 1932, en el context de la campanya de defensa del vi amb la creació de la denominació d'origen, va descriure amb lucidesa Romà Perpiñà Grau —i ho escrivia precisament des de Porrera, on aleshores podia copsar la crisi del Priorat amb tota vivesa— i que el portava a concloure que «el Priorat ha descendit en civilització» (Perpiñà Grau 1932 [1982]: 30). Aquesta davallada, com veurem, va perdurar al llarg de tot el segle xx.

Segons Iglésies, a Porrera la superfície conreada es va reduir un 67% entre 1900 (3.568 ha) i 1963 (1.184 ha), i la vinya va disminuir encara més, de 3.340 ha (1900) a 735 ha (1963). Porrera era encara el municipi del Priorat històric amb més superfície de vinya, però aquesta representava només el 62% del terreny de conreu, mentre que al començament del segle xx ocupava el 94%. En el conjunt del Priorat històric la superfície de vinya s'havia reduït en una proporció semblant, de 9.220 ha el 1900 a 2.576 ha el 1963, i tot i que la superfície conreada s'havia reduït un 57%, la vinya ocupava menys del 60% del terreny de conreu, mentre que al començament del segle xx representava el 90% del conreu (Iglésies 1975: 14-16). Cal tenir en compte, a més, el baix rendiment mitjà de les vinyes i les dificultats per mecanitzar la producció a causa del terreny tan escarpat. El 1965 la producció a la zona de la DOQ Priorat era de 34.689 hl, aproximadament la producció del 1900, en plena crisi vinícola causada per la fil·loxera (i molt poc més del que produïa Porrera l'any 1890!); però els anys següents es va iniciar una nova davallada que va arribar al seu mínim històric l'any 1990, amb 5.000 hl (Bové Sans 2015: 557).

Com veurem, aquesta decadència s'atura a partir de la dècada de 1990, quan es posa fi a l'abandonament de les terres de cultiu i torna a créixer l'extensió de vinya, la producció de vi i fins i tot la població. Com podem observar en el gràfic 1, a Porrera la recuperació demogràfica en els primers anys del segle xxi és encara més destacada que en el conjunt de la comarca, fet que posa de manifest l'impacte que hi va tenir l'anomenada revolució vitivinícola, tal com veurem més endavant. Abans, però, ens hem d'aturar per veure el paper que va tenir el cooperativisme en la producció vitivinícola durant la llarga travessa de gairebé un segle des de la crisi vinícola de començaments del segle xx fins a la nova expansió de la dècada de 1990.

El cooperativisme i la llarga travessa del segle xx

En el segle xix, molts viticultors venien la major part del seu raïm a corredors de vins i utilitzaven les entrades o els baixos de les cases per elaborar la quantitat justa de vi per satisfer les necessitats domèstiques. L'arribada de la fil·loxera i les crisis de sobreproducció del vi que la van seguir van posar tot el sector en crisi i molts viticultors van abandonar l'activitat.

Altres, però, van buscar una taula de salvació en les cooperatives. Amb les elaboracions en comú que es feien a les cooperatives, s'aconseguia reduir els costos de producció i s'aprofitaven les economies d'escala. A més, podien eliminar intermediaris i aconseguir una millor posició negociadora en el mercat, cosa que afavoria especialment els petits productors, que gràcies a les cooperatives podien continuar la seva activitat sense ser expulsats del sector.

Al Priorat, on predominava la petita explotació familiar, la propietat de la terra estava molt fragmentada i l'extensió mitjana de la propietat encara es va reduir més després de la fil·loxera (Perpiñà Grau 1932 [1982]: 24-25). Les condicions socials, doncs, eren especialment idònies per a la difusió del cooperativisme agrari. Entre 1913 i començaments dels anys 1930 es van crear cellers cooperatius en gairebé tots els pobles del Priorat, en algun d'ells dos de diferents. Segons el Servei Agronòmic Provincial de Tarragona, l'any 1931 hi havia cellers cooperatius a Bellmunt, Cornudella, Falset, Gratallops (2), els Guiamets, Marçà (2), el Masroig (2), Porrera i la Vilella Baixa.⁴ Aleshores, però, Porrera encara no tenia construït el celler cooperatiu. Sabem que el 1932 l'alcalde de Porrera es va interessar per l'arquitecte que havia construït el celler cooperatiu de Falset i pels estatuts que el regien,⁵ i que el 1934 encara no s'havien acabat les obres. Per tal de poder acabar-les, el president de l'entitat, Joan Pellicer, va adreçar-se al conseller d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya per a sol·licitar un préstec de vuit mil pessetes. Li exposava que «tenim en construcció l'edifici de la nostre Entitat, que per tot lo mes de juny pròxim tindrem completament acabat. [...] Tinc que dir-vos quel Sindicat lo integren petits propietaris i parcers, de modo que tots som personas modestas i sense medis economics per poder acabar l'edifici si vosté no nos preste la seve ajuda. Nosaltres los socis, ja fa tres mesos que venim prestant lo nostre treball personal per puguer lográ los nostres desitjos sense percebre cap remuneració; los nostres ahorros també los em portat en aquesta obra i seria molt trist que després de tants sacrificis aguesim de suspendre les obres per falta de una quantitat tan petita, quand l'edifici ja casi esta á punt d'acabarse».⁶

La construcció del celler cooperatiu era el resultat d'una llarga tradició associativa i cooperativa. Encara que algunes fonts situen la creació del Sindicat Agrícola de Porrera en l'any 1932 o en el 1934 (Asens 1981: 236; Gavalda 2012: 158), havia sorgit d'una cooperativa (La Defensa) fundada l'any 1918 i que havia participat activament en la Federació de Cooperatives Catalanes (Audí 2010: 139-140). Aquesta entitat, que funcionava principalment com a cooperativa de consum, tot i que en els seus estatuts ja preveia que «els socis puguin vendre els fruits dels seus camps a la Cooperativa» (art. 1), l'any 1932 va voler reformar els seus estatuts per «contribuir al mejor desarrollo y prosperidad de la Asociación».⁷ Tenia aleshores 28 socis, però arran del nou projecte ja s'esperaven per ingressar, un cop aprovada la reforma, 25 socis més. La nova entitat passà a utilitzar el nom de Cooperativa i Sindicat Agrícola «La Defensa Agrícola» i, amb l'ajuda dels Serveis Tècnics Agrícoles de la

4. Ignasi CASTELLVÍ, «El Priorat, VIII», *Priorat*, 1.11.1931. Abans de l'esclat de la Guerra Civil, encara se'n crearen a Cabacés, el Lloar, Torroja i la Vilella Alta (Planas, 2016).

5. *Priorat*, 17.7.1932.

6. Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), Correspondència Celler Cooperatiu de Porrera, carta del 24.4.1934.

7. Arxiu Històric de Tarragona (AHT), Fons Associacions, exp. 796.